

Hələ yazmaq istəyirdi

O, hələ tələbəyə nəsirin magistrat yoluna çıxmışdı. Taleyni ömürlük sözə bağladı, sözə arxalandı, sözlə qanadlandı...

İllər ötdükcə oxucu auditoriyası genişləndi. Hekayələri, povestləri, romanları səf bağladı, qanad qanada verdi: "Heykəl gülür", "Məhəbbət olmayanda", "Unutmaq olmur", "Təyyarə kölgəsi", "Dünyanı tanı"...

O, neçə il vətəndən uzaqda - Əfqanıstanda yaşadı, tərçüməçilik elədi. Geri dönəndə "Qürbət hekayələri" və "Əfqan trilogiyası" ilə qayıtdı. Yüz minlərlə oxucunun qəlbini fəth etdi, qibtə olunacaq oxucu auditoriyası qazandı.

Yarım əsrdən çox bir müddətdə yanaşı yol gəldiyim, nəfəsə nəfəs aldığım qələm dostumdan ayrıldığım günlər gözümdən qabağından getmir. Nigaran baxışlar, ulduz sönmüş gözlər, heysiz-hərəkətsiz tərpnəş... Qırıq-qırıq sözləri ürəyimdə göynək bağlayıb, məni için-için yandırır:

Gileyli səsi gəlir qulağıma: "Bu il mənə düşmədi, qələmdən-kağızdan aralandım. İçimden yaralandım. Həkimlərə, xəstəxanalara üz tutdum. Hərənin ağzından bir avaz gəlirdi. Başımın altına yastıq qoyanlar da oldu, qorxudanlar da..."

Moskvadan bəri gözdüm. Əzablara dözdüm, günlərlə səsimi içimə salıb inildədim. Ağrı-acılarımı açıb-ağartmadan

günləri saya-saya sızılıtdı içində yaşadım... yazın gəlişiylə elə bil dönəlgəm döndü. Sağ olsun televiziyaçıları, radioları, məni gözədən qoymadılar, gəldilər, getdilər... Mən də borclu qalmadım... Hər dəfə ağır sənə geyində qələmə əl atdım. "Son hekayə"ləri çox sevirdim. Ona görə də yarımçıq səhifələri bitirməyə çalışdım. Mətbuata nümunələr də verdim... başımın üstündən aralanmayan vəfalı ömür-gün yoldaşım çox dözsə də, bir gün özü də bilmədən yatağa düşdü... Bizi tək qoydu..."

... O vaxt Əlibala Hacıadənin yetmiş dörd yaşına gəlirdi. Ürəyində isə qara yellər əsirdi. Tez-tez deyirdi: "Yəqin ki, 75-i görmək mənə qismət olmayacaq".

...Xanım bacımın ayrılığı onu çox yandırdı-yaxdı. Əlibala ayaq üstə kölgəyə dönmüşdü. Ondan bərk nigaran idim, tez-tez zəng eləyirdim. Çox vaxt oğlu Qüdrət, qızı Təranə, ya da nəvəsi cavab verirdi: "Yatır".

Hər dəfə dəstəyi özü qaldırırdı: "Nahid, başımı gırləyirəm".

Günlərin birində səhər-səhər evlərinə zəng eləyəndə ağlaşma səsi eşitdim. Nəvəsi hıçqırıq içində:

- Əlibala müəllim gecə ömrünü sizə bağışladı, - dedi.

...Xatirələr heç vədə solmur. Ürəklərdə yaşadığıca yaşayır. İllərdən illərə boylanır.

Oğlu Qüdrətin toyunda unudulmaz müəllimimiz, professor Abbas Zamanovla eyni stola düşmüşdük. Ordan-burdan söhbət saldıq. Birdən o, Əlibalanın xanımına sarı döndü:

- Bacı, bu Əlibala - mənəm bu tələbəm dalbadal bu qədər kitab nəşr etdirir, milyonlar qazanır. Bəs hara xərcləyir bu pulları?

Xanım bacı çiyinlərini çəkdi. Bu gözənilməz sual, deyəsən, dostumun ömür-gün yoldaşını çaşdırırdı. Fikir verdim, sifəti bir az allanan kimi olmuşdu...

Aradan xeyli vaxt keçdi. Görüşəndə Əlibala sözə-rası dedi:

- Ay Nahid, Abbas müəllim məni təzədən işə salıb.

-Nə olub ki?

-Əlibala gülümsəyərək:

- Mənə bəndə gəndirib. İçində də "Sabir gülür" kitabı, - dedi.

- Burada nə var ki? - dedim. - Abbas müəllimə "sağ ol" düşür.

-Düşməyini düşür. Ancaq balaca əmması var.

- Nə əmma?

- Kitaba belə bir avtoqraf yazıb: "Azərbaycanın milyonçu yazıçısı Əlibala Hacıadəyə müəllimindən yadigar".

- Abbas müəllim olanı yazıb, -dedim.- Sənin əsərlərinin ümumi tirajı milyonu çoxdan keçib ki...

Əlibala gülümsədi:

- Xanım bacın isə deyir ki, Abbas müəllim mətəbər alimdir, özü də bizi çox istəyir. Toyda olanda sözümlü şifahi demişdi, indi də yazılı şəkildə təsdiq edir. Buna nə deyəsən?

O, müasir Azərbaycan poetik nəsrinin ustaları sayılan Seyid Hüseyn, Ənvər Məmmədov və İlyas Əfəndiyev ənənələri üstündə köklənmiş nəğməkar bir yazıçı kimi şöhrətlənmiş, qəlbini bütün zənginliyini əsərlərinə vermişdi.

Vaxt necə tez ötür! Elə bil günlər qanad taxıb. Göz açıb-yumunca həftələrin, ayların bir-birinə necə yelpik vurduğunu, qovuşduğunu görmürük.

Elə bil dünən idi. Qələm dostumuz Əlibala Hacıadə ad gününə hazırlaşdı. Ancaq çox vaxt ad günü heç yadına düşmürdü. Altmışında bir dostumuzun köməyiylə "Hekayələr" kitabını buraxmışdıq. Mən də ona ön söz yazmışdım: "Nəsrimizin nəğməkarı". Bununla da o, kitab nəşr etməkdən gözünü yığmışdı... "Ki-

tabın kitabı bağlandı"- deyə boz-bulanıq illəri təkəmsəyrək yazıları ilə yola salırdı. "Yarımçıq əsərlərim var. Ancaq nə qədər çalışsam da onlara yaxın gədə bilmirəm". Bu da dilində bitmiş bir giley, bir dərd idi. Bunu neçə dəfə televiziya ekranında da dilə gətirmişdi. Xeyrkar bir adam irəliləyirdi və tez bir zamanda onun "Seçilmiş əsərləri"nin birinci cildi çapdan çıxdı. Bununla da ömür novraqı birdən-birə elə dəyişdi ki!

Aradan çox keçmədi. Başqa bir imkanlı şəxs onun cildliyini gözəgəlimli tirajla çap etməyi boynuna çəkdi. Bu, Əlibala Hacıadənin yaradıcılıq taleyində gözənilməz bir dönüş, inamlı uçuş idi!

"Seçilmiş əsərlər"inin hər cildi çapdan çıxdıqca sanki bir il gəncleşirdi.

Televiziya kanalları tez-tez ondan söz açırdı. Yazıçı ən çox baxılan, sevilən, populyar televiziya verilişlərinə dəvət edirdilər. Dostlar da hər dəfə zarafatdan qalmırdılar: "Sən lap estrada ulduzuna dönmüsən ki, ay Əlibala?"- deyirdilər. O da söz altında qalmırdı: "Neyləyim, illərin intiqamını alıram. O qədər gözəndən-könüldən uzaq olmuşam ki, indi yada düşməyim, ekranlarda görünməyim çoxlarıma qəribə gəlir. Bu mənim haqqımdır! Görünür, mətbuat da, televiziya da ona görə belə səss-səs verib ki, ötən günlərin əvəzini çıxmaq istəyir".

... Əzizim, gözüm Əlibala! Baxışların avqust ayının təqvimində sənin çoxdan aldığımız ad gününü axtarırsan. Niyə "aldığımız" deyirəm? Bu da səbəbsiz deyil. Yadımdadır, ad günün yaxınlaşanda gülə-gülə deyirdin: "Anam da yayın bu cırhacırında məni doğmağa vaxt tapıb. İndi Bakıda belə istilər olanda, gör mənim doğduğum Biləsuvar da nə aləmdir. Yer-göy od tutub yanır. Ona görə də nə orada, nə də burada ad gününü keçirə bilmirəm. Sağlıq olsun, payız gələr, havalar sərinləşər, yaxın dostlar yığılıb məni təbrik edərlər".

... Qabaqdan yenə onun ad günü gəlir. Bu gözəgəlimli ad günü, yəni yazıçının 75 illiyi adamı düşüncələrə daldırır. Ötən günləri yada salıb, dostlara danışır, ürək söhbəti eləyirəm. Xatirələr yada düşür...

Sənin qəribə taleyin, alın yazın varmı! Avqustda doğuldu, azca sonra - oktyabrda vəfalı ömür-gün yoldaşına qovuşdu.

Yadıma 1955-ci ilin sentyabrı gəlir. Biz arzuların qanadındaydıq. Sevincimiz dünyaya sığmırdı. Bir sözündə indi də yadımdadır. Deyərdin: "Ay uşaqlar, bizə nə var, ömrümüzün gül-çiçək vaxtıdır. Qadasını aldığımız bu gözəl dünya da qollarını bizə açıb. Bizə daha nə lazımdır?! Yaxşı oxumaq, yaratmaq".

Əlibala, biz səni özümüzlə "qocaman" bilirdik. Sən şərqşünaslıq fakültəsinin gözü sayılırdın. Özün dediyin kimi, seçdiyini, sevdiyini ixtisas üzrə, yəni fars dilində

eməlli-başlı qırıldırdın. Hətta, yeri gələndə, Nizamidən, Sədidən, Hafizdən fars dilində şeirlər də deyirdin.

Bizi ilk gündən bir-birimizə bağlayan, doğmalaşdıran soydaşımız olub. Bəlkə də elə ona görəydi ki, bizi çoxları ömüglü bilirdi. Sən isə gülə-gülə belə cavab verirdin: "Mən arın balasıyam, Biləsuvarla doğulmuşam. Nahid isə dağlar oğludur, köklü-köməcli Gədəbəydendir".

Sən universiteti bitirəndə təyinatını Akademiyanın Şərqsünəşliq İnstitutuna aldın. Elm yolunu seçdin. Arxivlərə baş vurdun, çalışdın. Dissertasiya yazdın, çox keçmədi ki, müdafiə elədin. Beləcə, ömürlük Şərqsünəşliq İnstitutunun sakini oldun. Arada Əfqanıstanda işlədin, tərcüməçilik elədin. Neçə il Vətəndən uzaqda oldun. Ancaq heç vaxt Vətəndən ayrılmadın. Orada "Qürbət hekayələri"ni yazdın. Bu hekayələrdən nümunələri "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin səhifələrində oxuyur, heyranlığımızı bildirirdik.

Həmişə minnətdarlıqla yada salırdın ki, sən demə, Əfqanıstan mənim üçün mövzu poliqonu imiş. Sonralar aydın oldu ki, sən bu qəder tanıtılacaq, şöhrətləndirəcək möhtəşəm əsərin- "Əfqan trilogiyası" üçün material toplayırsanmış. Bu trilogiyanın ayrı-ayrı hissələri - "İtkin gəlin", "Əfsanəsiz illər", "Ayrılığın sonu yoxmuş" romanları böyük tirajla çap edilib oxuculara çatdırıldıqca, sən də şöhrətinin üstünə şöhrət gəlirdi. "İtkin gəlin" sənə tale romanındır. "Mən onun yelinə uçur, onun şöhrətilə də yazıb-yaradıram". Bu, sənənin üreyinin nidası idi!

Sənənin bizdən ayrılan vaxtın deyildi. Hələ neçə illər yazı stoluna sinə verib oxucuların sevindirməliydin.

Bir axşam mənə zəng elədin:

- "Space" kanalı mənim yubileyimi keçirmək istəyir. Yəqin ki, sən də gələcəksən.

- Əlbəttə ki, gələcəyəm. Ay sənətkar, heç Bayramlilisiz toy olar?- zarafatla dedim.

Biz bir dəstə yazı-pozu adamı yığıb "Space" kanalında onun ad gününü bayram elədik. Dörd saat çəken qollu-budaqlı, çal-çağırda dolu olan bu verilişdə Əlibalana o qəder öydük, tərif yağışında çimizdirdik ki...

Arada reklam, ya fonogram gedəndə zarafatımızdan da qalmırdıq.

-Bu qəder tərifdən sonra adamın başına hava gələr ki?- deyər hərdən gülmürdün.

- Bəs neyləyək, axı sən süddən bir az yarıqsan, mən də söz atırdım.

Dediklərim üreyincə olsa da, sözünü də qismirdin. O gün üreyinin yelkənini yamanca açmışdın.

- Düzdür, - deyirdin, - indiyəcən tərifdən ölənlər olmayıb. Ancaq bu tərifin qabağında başıma hava gələr, ay mənim əzizlərim.

Dostlar yerbəyerdən səs-səsə verdilər:

- Yox, gəlməz!- dedilər. - İndiyəcən sənəni bu qəder səmimi məktublar, teleqramlar, telefon zəngləri içində çimizdiriblər, dəli olmamısan. Allahın köməyli bəndən sonra da dəli olmazsan.

- Dostlar ki belə deyir, onda bilin ki, dəli-zad olan deyiləm.

Birdən nə fikirləşdisə, yavaşca qulağıma pıçıldadı: " Ay Nahid, sən bilirsənmi ki, mən bu gün oxucularımla vidalaşacağam?"

Gözüməndən yaş çıldıradı. Bu hiss günlərlə məni boğa-boğa getdi.

Üstündə "Əlibala müəllim, ad günün mübarək!" sözləri yazılmış gözəgəlimli bir tort da sifariş edilmişdi. Bəlkə də qonaqların hamısına çatardı.

Müğənni qızlar məni oxuya-oxuya rəqs etdilər. Onlar sənəni də ortaya çəkdi. O yandan hörmətli sənətkar Aftandil İsrailovun qarmonu dindi. Sonra da məşhur gitarçı Rəmiş ona səs verdi. Hər iki sənətkar sözünü, ürək təbrikini musiqi ilə sənə yetirdi. Sən də şövlə oynadın, qızlara qoşuldu.

Yaşar Nuri əyilib qulağıma pıçıldadı:

- Əlibalaya Allah ömür versin. Oynamağı yaman kövrəltməni. Hayıf, üzü o yanadır.

- Allah özü bilən məsləhətdir, - deyər üzümü yana çevirdim.

Əlibala Hacıadə ömrü boyu çətinliklərdən keçər-keçər, həyatın ağrı-acılarına dözə-dözə, yeri gələndə dişlərini bir-birinə sıxıb onları biçib-biçər gəlmişdi.

Bəlkə də elə buna görə idi ki, zarafatla ona "yetim Əlibala" deyirdi. O da buna özünəməxsus izahat verirdi:

- Sən yetimin gözlərinə diqqətlə baxsan, görəcək-sən ki, onun baxışlarının dərinliyində qəm-kədər də-niz kimi necə yuvalanıb.

Hərdən söhbətlərində gileyini, umacağını da gizlətmirdi:

- Mən ədəbiyyatımızın "ögey balasıyam"- deyirdi. Bir də gözləmədiyim halda soruşdu:

- Bəlkə sənə "İtkin gəlin" in artıq nüsxəsi ola?

- Elə hesab elə ki, var, - dedim. - Yadında varsa, roman çıxanda avtoqrafla mənə özün bağışlamışdın.

- Bunu bilirəm. Bəs artıq nüsxə haradandır?

- Onu da bizim "Kitab rəfi" verilişimiz üçün "Gənclik" nəşriyyatının direktoru Əzizə Əhmədova göndərmişdi. Mən də verilmiş aparıcısı Əlif Qasımo-va verdim. Sonra da apardım evə.

- Bu lap qiymət oldu ki, - deyər Əlibala sevincini gizlətmədi. - Demək bu nüsxəni mənə verirsən, mən də avtoqraf yazıb, dostumun ailəsinə sevindirirəm.

- Sabah götürərəm. Stolumun üstündə olacaq.

Yayın cırhacı vaxtı idi. Axşam evə çatar- çatmaz telefonumuz zəng çaldı. Dəstəyi götürdüm. Əlibala

idi. Sevinc dolu səsle:

- "Günün ekran" na baxırdın?- deyər tələsik soruşdu.

- Yox, qapıdan elə indi girmişəm. Könlü açan nə dedilər?

- "İtkin gəlin" in bəxti açıldı.

- Nə mənada?

- O mənada ki romanı təkrar çap edəcəklər.

- Bunu kim dedi?

- Respublikanın böyüyü.

- Respublikanın böyüyü birinci katibdir, yəni Heydər Əliyev.

- Nahid, lap o kişinin öz dilindən eşitdim. Bilirsən ki, onun da sözü sözdür. Üreyim durmadı, götürüb Əzizə xanıma zəng elədim. Sən demə, o da baxmış televizora. Cavabı bu oldu ki, uzağı bir aya "İtkin gəlin" trilogiyası yenidən yüz min nüsxə tirajla buraxılacaq. Qonorarı qonorar, şöhrəti də şöhrət. - Əlibala kefi kök halda:- Qardaş, necədir sənənin?- dedi.

- Necə olacaq?- deyər cavab verdim. - Əliyul-əla.

- Kasıbın da Allahı var, buna deyərler.

Heydər Əliyev pambıq yığımının gedişi ilə tanış olmaq üçün Saatlı rayonuna gedibmiş. Bir tarla düşərgəsində pambıqçı qızlarla söhbət eləyir.

- Qızlar, nəyə ehtiyacınız var, - deyər soruşur. - Bilirəm, payızda toylar olacaq. Bəlkə aranızda könlü-ndən cəhiz mebeli keçənlər var. Utanmayın, deyin. Sizə xarici mebel də verə bilərik. Nə lazımsa kömək edərək.

Qızlar yerbəyerdən cavab verirlər:

- Sağ olun, yoldaş Əliyev, hər şeyimiz var, çox razıyıq.

Heydər Əliyev hiss edir ki, qızlardan biri nəşə demək istəyir. Üzünü ona tutur:

- Ay qızım, sənənin istəyin nədir, könlümdən nə keçir?

Qız utana-utana:

- Sağ olun, hər şeyimiz var, - deyir. - Özümün də,

bax, bu qızların da bir istəyini Sizə yetirmək istəyirəm. Bəlkə də heç yeri deyil.

- Ay qızım, niyə yeri olmasın ki?- deyər onu ruhlandırır. - Sən istəyini de, sonrası ilə işin olmasın.

Qız qayıdır ki:

- Kəndimizə bir maraqlı kitab gətiriblər- yazıçı Əlibala Hacıadənin "İtkin gəlin" romanıdır. Biz onu növbə ilə oxuyuruq. Mən 25-ci adamam. Allah bilir mənim növbəm nə vaxt çatacaq?!

Heydər Əliyev gülür:

- Darıxma, qızım, növbən tez çatar. Bakıya qayıdan kimi tapşırıram "İtkin gəlin" i o qəder çap eliyərlər ki, hamıya çatar. Lap mənə də...

Tezliklə mağazalarda "İtkin gəlin" in yenidən gür satışı başladı.

Bu əhvalat Əlibala Hacıadəyə qanad vermişdi.

Sevincdən uçduqca uçmaq istəyirdi.

Əlibala Hacıadə illərlə gözlədiyi "Seçilmiş əsərləri" nin öncilliyinin birinci cildinə yazdığı "Ön söz" də fikir və duyğularını belə ifadə etmişdi: "Ədəbiyyat ələmi müqəddəs bir ələmdir və ədəbiyyat adlı bir dünyaya uzanan bir çox yolların ən gözəli, şirini və əzəblisidir. Mən ömrümün böyük bir hissəsini buradadır müqəddəs saydığım bu dünyanın içində yaşamışam. Onun paklığını, müqəddəsliyini bildiyim üçün, o ələmin qarışı ağzında ayaqgəncəliyini təmsiləyib içəri girmişəm, bildiyim ki, o, saf, şəffaf dəniz kimi, natəmiz, napak şeyləri qəbul etmir, silkinib, çırpınıb gec-tez sahile atır.

Mən nə az, nə çox, düz 50 ildir ki, bu ələmdəyəm. Gəlişim səssiz-küsyüz olub, burada yaşadığım o 50 ildə səsdən-küyədən, münəfiqə, çəkişmə-didmələrdən uzaq olub və yəqin ki, gedişim də səssiz-küsyüz olacaq..."

O, insan qəlbinin sarı simində çalınan ulyi hissələr, duyğular, qövsü-qüzeh misallı emosiyalar tərcümanıdır. Əlibala Hacıadə söz ustasıdır. Nə o, kiməsə bən-zəyir, nə də kimə ona.

O, şöhrətdən, dəbdən-dəbdəbdədən çox-çox uzaqda duran, sözü ucadan-uca tutan, balalarına sözdən qazandığı halal çörəyi dünyanın ən gözəl, ən müqəddəs neməti sayan sənətkar idi.

O, şair kimi də oxucuların, dindəyicilərin, tamaşaçıların sevgisini qazanıb. Roman, povest, hekayələri ilə yanaşı, "Mənim yazıq üreyim" adlı şeirlər kitabını sevə-sevə oxuyurdu. Sözlərinə bəstələnmiş mahnılar populyar müğənnilərin repertuarında geniş yer tutur.

... Azərbaycan ədəbiyyatının Əlibala Hacıadə sütunu, ucalığı var. O, çoxşaxəli bir sənətkar kimi oxucuların üreyində özünə yer tutub. Qəhrəmanları efrədən, ekrandan, teatr səhnələrindən gür səsle danışır. Kitabları yeni ömür başlayır. Müəllifin öncilliyi gələcək illərə, nəsillərə üz tutub. O, lirik-emosional hekayələr, oxucuları ov-sunlayan romanlar, ellərdən-ellərə yayılan lirik nəğmələr, şeirlər müəllifi kimi oxucuların qəlbinə də yaşayır və yaşayacaqdır. Əlibala Hacıadənin adı oxucuların üreyinə həkk olub. Biz qələm dostları onu tez-tez yada sahr, xoş duyğularla xatırlayıırıq...

● Nahid HACIZADƏ